

Таким чином, наукова спадщина М. Ф. Владимирського-Буданова відзначається різноманітністю напрямків досліджень, в тому числі і стосовно освітянського процесу того часу і за сукупністю висновків та комплексністю охоплених проблем займає значне місце в правовій науці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Владимирський-Буданов М. Ф.: до історії наукової кар'єри // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер.: Історія. – 2002. – Вип. 63-64. – С. 110-112.
2. Київський та Ярославський періоди в житті і творчості М. Владимирського-Буданова: (1857–1875) // Вісник Київського ін-ту “Слов'янський ун-т”. – 2002. – Вип. 12: Історія. – С. 282-296.
3. *Владимирський-Буданов М. Ф.* Государство и народное образование в России в XVIII в. до учреждения министерства. СПб., 1874. – 146 с.
4. *Владимирський-Буданов М. Ф.* Обзор истории русского права – Ростов-на-Дону : Феникс, 1995 – 640 с.
5. *Малиновский И. А.* Памяти учителя. Опыт характеристики ученой и преподавательской деятельности проф. М. Ф. Владимирського-Буданова. – Варшавские университетские известия. – 1917 – 64 с.

*Дмитренко С. П.
кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології і публічного
управління та адміністрування
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

ПОЛІТИЧНІ ПРОТЕСТИ У КОНТЕКСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Складні процеси національного державного будівництва на пострадянському просторі викликали до життя широкі протестні рухи локального, регіонального чи загальнодержавного характеру, які не були характерними для радянської держави. Політичний протест є невід'ємною частиною політичного життя, а його виникнення пов'язують з неефективною реалізацією політичною структурою своїх функцій та завдань. До основних активних форм політичного протесту відносять мітинги, страйки, демонстрації або тероризм, як найбільш небезпечний його прояв. Актуальною, і в практичному, і в науковому сенсі ця проблема є і для України, де політичні протести загальнонаціонального рівня стали об'єктивною реальністю вітчизняного державотворення початку XXI сторіччя.

Загальну теоретичну основу дослідження феномену політичного протесту у політичній науці склали роботи зарубіжних учених: Ш. Айзенштадта, Т. Гара, С. Терроу, Дж. Дженкінса, Б. Кландермаса, Ч. Тіллі, Т. Скокпола, Т. Жиро та інших. У

вітчизняній політичній науці у рамках дослідження масових громадських рухів, політичної участі, політичної боротьби та вивчення сучасних суспільних та політичних процесів проблематика політичного протесту піднімається Н. Ротар, Г. Зеленько, І. Побочим, Є. Лисеєнко, О. Максимовою.

Отож, спираючись на значний теоретичний доробок у дослідженні політичних протестів, маємо на меті окреслити тенденції загальнонаціонального протестного руху в Україні у контексті державотворчих процесів початку XXI сторіччя.

Протест політичний (лат. *protestor* – публічно доводити, грец. – політика) – вид політ. участі, що виражається у негативному ставленні до політ. системи в цілому або до її окремих елементів, норм, цінностей у відкритій, демонстративній формі [1, с. 557]. За певних об'єктивних чи суб'єктивних умов протестна дія здійснюється спільнотами чи групами людей у політичній площині, але протестна ідентичність як така, не притаманна їм від природи. Справжні мотиви політичного протесту часто носять суб'єктивний характер і не завжди виступають на поверхню протестних дій, тому ініціаторам чи організаторам протесту необхідно “об'єктивувати” потребу протесту, створюючи і закріплюючи за людьми нові назви чи статуси – протестувальників чи активістів, хоча зазвичай, вони вважали себе робітниками, службовцями, студентами або сусідами.

Політичний протест виникає не тільки через не ефективні рішення політичної влади або дії орієнтованих на протести індивідів та соціальних груп, але й через об'єктивні причини до яких відносять соціальну нерівність, особливості буття різних етнічних спільнот у поліетнічному суспільстві, релігійні традиції, інші особливості сучасного суспільства які є ґрунтом для виникнення протестного руху або які можуть бути використані для політичного протесту у разі “політичної потреби”. Тому сучасна політична наука пропонує опирати феномен протестної політичної активності на дві закономірності суспільного буття: реалії інформаційного суспільства де домінують інформація та знання, та актуальність не матеріальних, а соціально-психологічних складових політичної активності які сприяють усвідомленню індивідуальних чи групових форм соціальних дій. До чинників які ускладнювали розуміння політичної активності, дослідники також віднесли: закони функціонування і розвитку суспільства, які мають не лише феноменологічний характер, тобто їх не завжди можна спостерігати ззовні; неоднозначність раціонального, на перший погляд, вибору на який часто впливає низка як об'єктивних так і суб'єктивних чинників; необхідність врахування різносторонніх інтересів, потреб кожної людини; новизну різноманітних політичних ситуацій; неоднозначність причинно-наслідкових зв'язків; індивідуальну систему знань та цінностей; властивий кожному спосіб побудови аналітичних зв'язків; індивідуальні уявлення про особисту користь; обсяг зовнішньої інформації; складність структури суб'єкт-об'єктних політичних відносин, зокрема владних, які склалися у суспільстві та багато інших феноменів [2, с. 214].

Вітчизняні дослідники виділяють три етапи політичного загальнонаціонального протестного руху в сучасній Україні: перший – 1989–1991 рр., другий – 2000–2004 рр. та третій – починаючи з 2010 р. Основною тенденцією першого періоду загальнонаціонального протестного руху вважають не тільки суспільну, але й парламентську та загальнополітичну боротьбу національно-демократичних сил за проголошення державного суверенітету та незалежного статусу України. На другому етапі важливе значення набула потреба ствердження та функціонування демократичних засад політичної системи та її реформування, впровадження нових механізмів державного та політичного управління, творення модерної політичної нації, низки інших загальнонаціональних завдань економічного та соціального характеру. Третій етап, який досяг кульмінації під час подій Революції Гідності, викристалізував суспільний запит до констатації України як частини Європи, потребу її входження до загальноєвропейської політичної, соціальної та загальнокультурної спільноти (з усіма застереженнями щодо наповнення та періоду імплементації цього процесу у просторі ЄС). У ситуації військової загрози та реальності втрати державності на тлі кризи державних інституцій, які не завжди встигали відповідати на виклики, що постали перед країною у 2014–2016 роках, виникає широкий волонтерський рух, відбувається усвідомлення широкими колами суспільства того, що продовження деструкції протесту може призвести до втрати державності та ін.

Тож у підсумку маємо звернути увагу на таке:

Кожне суспільство створює свої форми державного устрою та державного правління, особливості суспільного життя та культурного простору, і, з поміж іншого, форми та моделі протестної участі та поведінки. За 27 років незалежності Україна теж започаткувала національні моделі політичного протесту, які були концентровано представлені у велелюдних виступах на київському Майдані. На усіх етапах загальнонаціонального протестного руху в Україні ці виступи були успішними, навіть попри трагічні події 2014 року досягли своєї мети, і зафіксували у свідомості значної частини суспільства результативність та ефективність цієї форми політичної боротьби у відстоюванні своїх інтересів та виділили її як найбільш дієву форму реального тиску на політичну владу.

Масова участь громадян у акціях політичного протесту не призвела до формування значних змін у політичній свідомості більшості українців, для яких участь у політиці постає або як “виборчий обов’язок” або “вихід на Майдан”, а волонтерський рух, на тлі об’єктивного зниження соціальної активності після її піку у 2014–2016 рр., не виділив зі своїх лав активістів та не викристалізував ідей, які б могли бути репрезентовані у політичному просторі як новий політичний проект чи рух. З огляду на ці, та низку інших, більш глибоких причин, в Україні сьогодні об’єктивно немає політичної сили, ідеї чи лідера, які могли б стати кристалізаторами, організаторами чи вождями масового протестного руху.

Реформування державного управління та правоохоронної, соціальної, освітньої, медичної галузей на тлі не значних успіхів в економіці не завжди сприяють зростанню довіри між владою та суспільством, а тому зберігають об'єктивні умови для соціальної та політичної напруги, а відтак і її вияву у різних формах протесту. Однак, паралельно ці процеси відкривають можливості для політично та соціально активних громадян до участі у реальних управлінських рішеннях і переорієнтовують багатьох громадських активістів з протестної на конструктивну форму впливу на владу. Разом із цим, можлива активізація регіональних протестних виступів, оскільки децентралізація та подальше реформування системи державного управління та місцевого самоврядування не тільки призведе до збільшення каналів офіційного, законодавчо закріпленого впливу на владні інститути усіх рівнів, але й перенесе можливість активних політичних протестних дій із звичного центрального на регіональний рівень.

Попри всі неоднозначні наслідки, позитивною стороною політичних протестів в Україні є те, що вони констатували небайдужість, зацікавленість активної частини суспільства у державному будівництві, давали можливість висловити незгоду з діями влади та репрезентували у медійному та політичному просторі розуміння суспільством напрямку розвитку держави, базових засад державного будівництва та загальних (не тільки політичних) цінностей, до яких прагнуть українські громадяни. Їх розміри, напруга, та, іноді, безкомпромісність показували відсутність інших каналів комунікації соціальної та політичної систем, актуалізували потребу у створенні національної моделі державності яка б втілила консенсусну форму буття соціуму та політики. Це завдання пост майданної України має бути реалізовано усіма сторонами політичного процесу задля уникнення руйнації політичної системи та створення сучасної моделі вітчизняної держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політичний протест // Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми, В. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. – Львів : “Новий Світ – 2000”, 2014. – 779 с.
2. Вільчинська І. Ю. Політична активність: контури когнітивної моделі Г. В. Пушкарьової / І. Ю. Вільчинська. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – Київ : Міленіум, 2012. – С. 214-218.